

copyright: Fernando Botero

Tony staat wel eens voor de spiegel als Tina.

Bo koos voor zichzelf een nieuwe voornaam, één die past bij een man én bij een vrouw. Een naam die meer past bij hoe hij/zij zich voelt.

Brigitte ging voor haar geslachtsoperatie door het leven als Jeroen.

Als journalist krijg je soms sneller dan verwacht te maken met personen die travestiet, transgender/androgyn of transseksueel zijn.

Goede berichtgeving rond het thema genderidentiteit is van groot belang. Het kan mensen helpen de genderdysfore gevoelens die ze misschien zelf ervaren te onderkennen en er iets mee te doen. Maar het kan ook bij het grote publiek zorgen voor meer duidelijkheid, begrip en acceptatie van dit opmerkelijk gegeven. Deze elektronische brochure vormt een leidraad voor wie als journalist, opiniemaker, mediawatcher of (pers)woordvoerder wenst te berichten over mensen die zich als 'transgender' definiëren. We trachten bondig een minimum aan achtergrond mee te geven. Daarnaast bieden we u enkele tips voor 'transgenderberichtgeving'. Tenslotte tonen we u enkele bronnen voor meer informatie over dit onderwerp. Onze doelstelling is het promoten van een correcte en vooral respectvolle berichtgeving over mensen met een bijzonder levensverhaal.

[Over genderidentiteit en genderdysfore gevoelens](#) | [Gradaties & Classificaties](#) | [Oplossingen | Transitie](#) | [Tips voor berichtgeving](#) | [Mythes & feiten](#) | [Gender ABC](#) | [Bijlage: gendervariatiemodel](#)

Transseksualiteit en travestie zijn twee woorden die u ongetwijfeld bekend in de oren klinken. Beide onderwerpen krijgen steeds meer aandacht in de media. Transgendere mensen - een verzamelbegrip voor transseksuelen, transgenderisten en travesties - raken aan het duale beeld dat we hebben over man en vrouw en aan onze stereotiepe opvattingen over mannelijk(heid) en vrouwelijk(heid). Pers en media berichten erover omdat het een controversieel onderwerp is, een erg ingrijpende gebeurtenis in het leven van een persoon betekent, of omdat het sensatie kan opleveren. De realiteit is vaak complexer.

GESLACHT, SEKSUALITEIT & GENDER

- **GESLACHT:** fysieke sekse; man, vrouw of interseks
- **SEKSUALITEIT:** seksuele voorkeur; hetero-, homo-, bi- of aseksueel
- **GENDER:** identiteitsgevoel; mannelijk, vrouwelijk of beide

Transgendere mensen worstelen met het gevoel dat hun lichaam -het fysieke- niet past bij hoe ze zichzelf ervaren -het gevoel. Willen we streven naar maatschappelijk begrip en aanvaarding voor dit thema -te verkiezen boven de uitdrukking problematiek- en deze personen, dan is een correcte en serene berichtgeving over dit onderwerp erg belangrijk.

Over genderidentiteit & genderdysfore gevoelens

Bij de meeste mensen stroken genderidentiteit en sekse mooi met elkaar: je bent fysiek man of vrouw en je voelt je ook zo. Er zijn echter ook mensen bij wie dit niet zo evident is. Hun genderidentiteit komt slechts gedeeltelijk of helemaal niet overeen met hun fysieke geslacht. Of mensen vinden hier een evenwicht in, of mensen kunnen hier sterk onder lijden. In het laatste geval kan dit het hele psychisch welbevinden zodanig in de weg staan dat men tot wanhoopsdaden kan overgaan. Zelfmoordcijfers liggen bij transgenders significant hoger dan bij mensen die niet met gendervragen worstelen. Wanneer het psychisch leed te sterk wordt, stappen mensen naar de hulpverlening in de hoop dat die hulpverlener kan helpen deze genderdysfore gevoelens op te lossen.

Wetenschappelijke erkenning

De Duits/Amerikaanse arts Harry Benjamin was in de jaren 50 van vorige eeuw de eerste die trans-gendere mensen op wetenschappelijke basis ging bestuderen en behandelen. Sindsdien werd al veel gepubliceerd over de mogelijke oorzaken van dit gevoel. De laatste jaren ontstond de consensus dat het hier gaat om een multi-causale oorzaak: zowel neurobiologische als sociaal-culturele factoren blijken van invloed op het ontstaan van dit gevoel. Lange tijd luidde de wetenschappelijke term voor het gegeven: *genderdysforie*.

Tegenwoordig wordt eerder de term **atypische genderontwikkeling** gehanteerd.

Gradaties en classificaties

Grosso modo worden een 3-tal classificaties gebruikt om deze mensen in onder te verdelen. Zij het dat deze indeling de werkelijkheid geweld aan doet. De realiteit is veel diverser.

- **TRAVESTIE:** mannen –maar ook vrouwen- die zich kleden als 'iemand van het andere geslacht'. Kan gaan om seksuele opwinding, maar ook om uiten van vrouwelijkheid. Geen verlangen naar lichamelijke ingrepen. Kan overgaan in
- **TRANSGENDERISME:** mensen wiens identificatie botst met de duale genderrol van óf man óf vrouw. Voelen zich tussen man en vrouw in (androgyn), of geen van beide. Gedeeltelijke transitie is vaak gewenst. Kan overgaan in
- **TRANSSEKSUALITEIT:** mensen die zich identificeren als een persoon van het tegenovergestelde geslacht. Complete geslachtstransitie wordt als enige oplossing gezien.

Oplossingen

Een eerste stap betekent meestal aanvaarding van de ervaren genderidentiteit en overwinnen van het schaamtegevoel hierrond. Geregeld uiting geven aan, gedeeltelijk of compleet gaan leven als iemand van de beleefde sekse kan een verdere stap zijn. Dit kan door middel van kledij, maar ook door hormonen en/of een geslachtsoperatie. De huidige medische wetenschap is tot heel wat in staat. Via een geslachtstransitie – hormonen, geslachtsoperatie, etc. - wordt de sekse in overeenstemming gebracht met de beleefde genderidentiteit. De medische wereld gaat hierbij zeer doordacht te werk. Behandeling duurt minstens 2 jaar en bestaat uit

meerdere fases, van diagnostiek over hormonale behandeling tot een eventuele genitale operatie. Gedeeltelijke behandeling voor transgenderisten is nog steeds omstreden.

- **DIAGNOSE:** Een psychiater onderzoekt de ernst van de vraag naar een gedeeltelijke of gehele geslachtstransitie. Deze periode duurt 6 maanden à 1 jaar. Pas dan wordt toestemming gegeven voor een
- **HORMONENBEHANDELING:** induceert de fysiologische seksekenmerken van het verlangde geslacht en is levenslang.
- **REAL LIFE EXPERIENCE:** Gelijklopend met de hormonenbehandeling begint de persoon te leven zoals hij/zij zich voelt: als man, vrouw of daartussen. Hij/zij licht de omgeving in over wat er gaande is en bereidt hen voor op de veranderingen die gaan komen. Deze fase duurt minstens anderhalf jaar.
- **GESLACHTSOPERATIE EN AANPASSING GEBOORTEAKTE:** Een eventuele geslachtsoperatie sluit de transitie af. Wie dit ondergaat, kan ook officieel zijn/haar juridisch geslacht laten wijzigen op de geboorteakte.

Transitie

Een transitie is een bespreekbaar onderwerp geworden. Wat niet betekent dat het een fluitje van een cent is. Een cruciaal aspect voor het welslagen van een transitie is of de omgeving van de persoon in kwestie ermee omkan. Het is immers vaak pas wanneer iemand wordt gezien, aanvaard en gerespecteerd in zijn of haar nieuwe genderrol dat deze ingrijpende veranderingen succesvol mogen worden genoemd. Dit bereiken vraagt een respect van alle partijen: de transgender persoon dient te begrijpen dat het absoluut niet evident is dat zijn/haar omgeving al deze veranderingen zonder problemen kan aanvaarden. De omgeving dient te begrijpen dat een (gedeeltelijke) transitie voor een transgender persoon vaak de enige mogelijkheid is om zich gelukkig te kunnen voelen.

De fase van de 'real life experience' is dan ook een zeer moeilijke tijd:

- Men uit zich als iemand van een ander geslacht, terwijl men fysiek vaak nog niet veel is veranderd. Dit maakt het moeilijk voor de buitenwereld om de ernst van de transitie te erkennen.
- De transgender persoon koos een nieuwe voornaam, maar de omgeving blijft vaak nog lang vervallen in het gebruik van de oude voornaam of dito persoonlijke voornaamwoorden
- Ook al uit men zich in de nieuwe genderrol,

Fysieke beperkingen

Sommige transgendere personen lijken door de natuur gezegend en hebben reeds seksekenmerken van het verlangde geslacht (figuur, stem, beharing). Anderen zijn minder bedeeld en hebben hun fysiek niet mee. Vooral transgendere vrouwen (zij die als man werden geboren) kunnen fysiek in het nadeel zijn door bijv. struise bouw, grote handen, brede schouders, zware gelaatsbeharing, diepe stem. Een baard kan geëpileerd worden, een lang en vaak duur proces. Een stem kan via logopedie of operatie worden vervrouwelijkt. Maar brede schouders kunnen niet worden versmald, grote voeten kunnen moeilijk een maatje kleiner gemaakt worden. Transseksuele mannen hebben minder last van fysieke beperkingen.

toch verwijzen identiteitsbewijzen nog naar het oude geslacht. Het duurt vaak ook even voor men zich de typische gedragskenmerken van het verlangde geslacht eigen heeft gemaakt. Dit maakt dat de typische gedragskenmerken van het verlangde geslacht in eerste fase houtherig en onhandig overkomen.

- De fysieke lichamelijke veranderingen gebeuren slechts langzaam. Vooral in de tussenfase kan het uiterlijk van de persoon zeer ambigu overkomen.
- De hormonale behandeling verandert de emoties en kan de persoon zeer anders doen reageren en voelen.

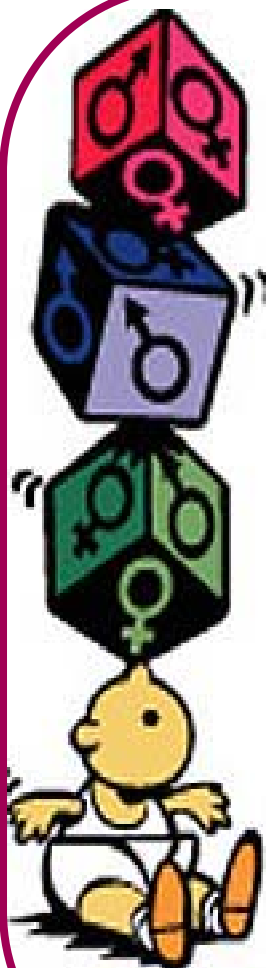
Tips voor berichtgeving

- Iemand zonder zijn/haar expliciete toestemming aan het publiek voorstellen als transgender is gelijk aan mensen zonder hun toestemming uiten als holebi, en heeft dezelfde risico's.
- Niet elke man die vrouwenkleden draagt of elke vrouw die mannenkleden draagt is travestiet. Het kan evengoed dat de persoon via zijn/haar kledingkeuze uiting geeft aan zijn/haar innerlijke gevoelens.
- Wanneer je een transgender persoon interviewt, vraag dan hoe hij/zij wenst aangesproken te worden (als man of vrouw/ hij of zij) en met welke voornaam. Verwijs niet automatisch naar de geboortenaam en geslacht, maar respecteer de voorkeur van de interviewee.
- De persoon waarover je rapporteert heeft een zeer specifiek levensverhaal. Ga er niet van uit dat hij/zij representatief is voor iedereen die gendervariant is. Er zijn immers bijna evenveel verschillende visies op het thema transgender als er transgenders zijn. Deze paraplu-term kan zowel travestieten, transgenderisten als transseksuelen omvatten, elk met een zeer individuele ervaring van geslacht en gender. Bij twijfel is de term 'transgender' een goede keuze.
- Probeer niet te veel aandacht te besteden aan seksualiteit. Transgenders hebben immers niet meteen last bij de beleving van hun seksualiteit, wel met de beleving van hun genderidentiteit. Transgender mensen kunnen een hetero- of holebivoorkeur hebben (= seksuele identiteit).
- Respecteer de behoefte aan privacy die mensen verkiezen. Velen willen hun verhaal doen in de veronderstelling dat ze zo anderen kunnen helpen. Tegelijkertijd willen ze het liefst gewoon

opgaan in de massa en niet steeds en blijvend herkend worden als 'die transseksueel'. Op de foto gaan of voor de camera komen zou hen lang kunnen achtervolgen.

- Probeer niet te veel stil te staan bij de technische aspecten van een transitie: hormonen, chirurgische ingrepen... Een transitie gaat veel meer om een sociale wissel en hoe dit door de persoon zelf en in zijn/haar omgeving wordt verwerkt. Het bijkomend verhaal van een partner, kind, ouder, vrienden, collega's..., geeft vaak een vollediger en maatschappelijk relevanter beeld.
- Besef dat mensen zich kwetsbaar opstellen door zich open te stellen voor een interviewer en tenslotte afhankelijk zijn van wat je als eindresultaat brengt. Jouw gepubliceerd verhaal kan mensen 'maken of kraken'.
- Vermijd bij voorkeur de volgende woorden:
 - verkleeden: het gaat niet om carnaval, omkleden is een mooi alternatief
 - ombouwen: de persoon in kwestie laat zichzelf niet als een wagen omtunen, gebruik bij voorkeur transitieproces
- Tracht vooral de mens achter de man en/of vrouw te zien. Alleen zo kun je in je verhaal de boodschap meegeven dat mensen zich gewoonweg goed in hun vel willen voelen.

Mythes en feiten

Transseksualiteit gaat om identiteit, niet om seksualiteit

Niet elke transgender persoon zit in de prostitutie. Daartegenover staat dat veel transgender prostituees uit het buitenland komen en hopen hier geld te verdienen om een operatie te kunnen betalen.

Een geslachtsoperatie kost geen miljoenen euro's. De sociale zekerheid komt voor een groot stuk tussen in de kosten van erkende ingrepen. Esthetische ingrepen blijven ten laste van patiënten.

Er wordt in België niet geopereerd voor de leeftijd van 18 jaar. Begeleiding van jongere kinderen wordt wel voorzien. Hormonale behandeling kan in zeer goed afgewogen situaties ten vroegste starten na de aanvang van de puberteit.

Transseksualiteit is geen modeverschijnsel of decadent westers grapje. Doorheen de geschiedenis en in andere culturen zijn voldoende verhalen te vinden over genderdiversiteit.

Transseksualiteit komt voor in alle lagen van de bevolking en heeft niets van doen met sociale status, opleiding, religie, etc.

Gender-ABC

Atypische genderontwikkeling

Recentere en minder stigmatiserende term – Slaat op een genderidentiteit die zich niet congruent de sekse ontwikkelt.

Gender

Engelse term, letterlijk vertaald als 'geslacht' of 'sekse' - De term heeft een veel bredere inhoud en verwijst in de Engelse taal eveneens naar de culturele, maatschappelijke en psychologische betekenissen van mannelijk(heid) en vrouwelijk(heid). In het Nederlands onderscheiden we geslacht/sekse als het geboortegeslacht (= geslachtsidentiteit) en gender als sociale betekenis (= genderidentiteit).

Genderdysforie

(Ver)oude(rde) term voor genderidentiteitstoornis - Wordt nog courant gebruikt.

Genderidentiteit

Identiteitsbeleving - Het gevoel man en/of vrouw te zijn, mede bepaald door tijd en cultuur.

Genderidentiteitstoornis

Wetenschappelijke parapluterm - Opgenomen in de DSM-IV-R (= handboek van psychiatrische ziektebeelden). De term verwijst naar een stoornis wanneer de genderidentiteit van een persoon niet overeenstemt met de sekse/geslacht bij de geboorte (= geslachtsidentiteit).

Genderdiversiteit

Verscheidenheid van genderidentiteit, -rol en -expressie. Overstijgt de klassieke tweedeling man-vrouw, mannelijk-vrouwelijk en mannelijkheid-vrouwelijkheid.

Intersex conditie

Of interseksualiteit. Het bij personen tegelijk aanwezig zijn van geslachtskenmerken van beide seksen, extern en/of intern. Al naargelang kan de oorsprong van genetische aard zijn en/of van hormonale aard, of een disfunctie te wijten aan geneesmiddelen tijdens de zwangerschap. Bij een intersex conditie is er sprake van een duidelijke biogenetische oorzaak, bij atypische genderontwikkeling is dit veel minder duidelijk. Personen met een intersex conditie kunnen een atypische genderidentiteit ontwikkelen, meestal echter niet. Wat niet betekent dat zij probleemloos zullen opgroeien. Er worden naar schatting 1 op 2.000 kinderen geboren met deze conditie.

Transgender

Koepelterm overgewaaid uit Angelsaksische landen - Wordt gebruikt als overkoepelende term voor travestie, transgenderisme, transseksualiteit. Deze term verwijst niet naar een probleem of stoornis en vermijdt zo stigmatisatie en/of medicalisering van de conditie.

Transgenderisme/Androgynie

Term die slaat op personen die mannelijke én vrouwelijke identiteitskenmerken combineren. Transgenderisten/androgynen wensen een (gedeeltelijke) aanpassing van lichaamskenmerken d.m.v. hormonen en/of operatieve behandeling. Geen cijfers rond voorkomen bekend.

Transseksualiteit

De ervaren genderidentiteit staat hierbij haaks op de sekse waardoor betrokkene ernstig kan lijden. Via geslachtstransitie – hormonen, geslachtsoperatie, etc. - wordt de sekse in overeenstemming gebracht met de beleefde genderidentiteit.

Transseksuele man

Vrouw naar man transseksueel persoon. In het Engels FtM/FtoM (female to male). Voorkomen in België: 1 op 40.000.

Transseksuele vrouw

Man naar vrouw transseksueel persoon. In het Engels MtF/MtoF (male to female). Voorkomen in België: 1 op 16.500.

Travestie

Via kledij, gedrag, houding en taalgebruik uitdrukking geven aan een vrouwelijke (in geval van mannen) of mannelijke (in geval van vrouwen) subidentiteit, terwijl de genderidentiteit hoofdzakelijk mannelijk (voor mannen) of vrouwelijk (voor vrouwen) is. Travestieten zijn meestal niet geïnteresseerd in een geslachtsaanpassing. Het gaat hier om 1 tot 5 op 100 (!) mensen. Wanneer een travestiet door het aantrekken van kledij/lingerie van het andere geslacht vooral seksuele opwinding nastreeft, gaat het niet meer om uiting geven aan een ervaren identiteit, maar om seksualiteit.

Meer informatie kun je vinden op de volgende websites:

VLAANDEREN

- www.genderstichting.be - Genderstichting, ambulante hulpverlening
- www.planetGender.com - Planet Gender, tekst-en fotoproject
- www.vlaamsegenderkring.be - Vlaamse Genderkring, forum en zelfhulp
- www.genderactiongroup.org - Gender Action Group, omdat genderrechten mensenrechten zijn
- www.travestieweb.be - Travestieweb, forum en events
- www.franjepoot.be - Franjepoot, info en zelfhulp
- www.tgv-west.be - TGV-West, info en zelfhulp

BRUSSEL & WALLONIË

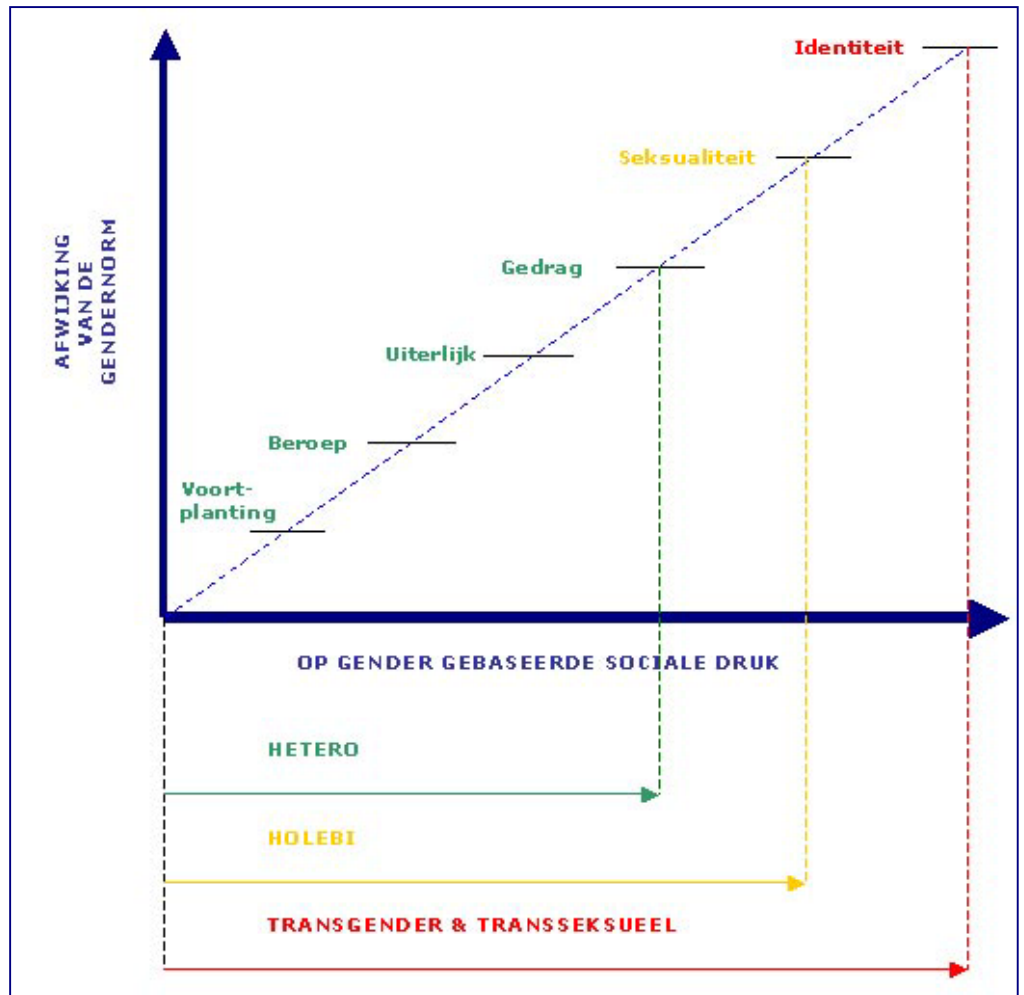
- www.magenta-asbl.be Magenta, ambulante hulpverlening
- www.transaction.be - Trans-Action, info en zelfhulp
- membres.lycos.fr/abcbe Beaumont Continental, info en zelfhulp

Met vragen en klachten over journalistieke ethiek kun je altijd terecht bij de **Raad voor de Journalistiek**, de instelling voor zelfregulering die de media zelf in het leven hebben geroepen. Meer informatie vindt u op: www.rvdj.be

Bijlage: GENDERVARIATIEMODEL

De Amerikaanse organisatie 'Gender Education & Advocacy' (www.gender.org) ontwikkelde een grafisch model ('gender variance model') om een blik te werpen op de discriminatie die het lot is van mensen die genderrollen doorbreken. Wij hertekenden het tot deze grafiek.

Op het nulpunt van de verticale as, staat de normatieve gender – de gedragingen die zouden horen bij het aangeboren geslacht. Op de horizontale as staat de sociale druk die mensen kunnen ondervinden wanneer ze op bepaalde aspecten van de gendernorm afwijken. De curve geeft de stijgende afwijking van de gendernorm en de stijgende sociale druk omwille hiervan weer voor verschillende items. Onderaan staan drie lijnen, die staan voor 'heteroseksuele', 'homo- en biseksuele' en 'transgender' personen.

Enkele voorbeelden:

- **VOORTPLANTING:** de bewuste keuze van vrouwen om geen kinderen te krijgen of single te blijven
- **WERK:** mannen die verpleger of huisman zijn, vrouwen die lasser of soldaat zijn
- **UITERLIJK:** mannen met lang haar, oorbellen of oogschaduw, vrouwen met kort haar of tatoeages
- **GEDRAG:** maniërisme bij mannen, assertief/agressief gedrag bij vrouwen

Al de bovenstaande rolbreuken zeggen niets over een mogelijk afwijkende seksualiteit of gender. Dit betekent dat we ons uiteindelijk allemaal in meer of mindere mate aanpassen aan wat de samenleving van ons eist qua mannelijke of vrouwelijke rolpatronen.

- **SEKSUALITEIT:** vallen op / houden van hetzelfde geslacht, beide geslachten, of alle geslachten...
- **IDENTITEIT:** kortstondig of langdurig overschrijden van genderrollen in kledij en identiteit, gaande van het dragen van unisekskledij, over sporadische travestie tot transitie van het ene geslacht naar het andere.

Sociale druk is niet vrijblijvend. Van 1970 tot 2004 werden er in de VS alleen al meer dan 230 mensen brutaal vermoord en vaak ook verminkt omdat ze als transgenders zichtbaar de genderrollen overschreden. Wellicht ligt het cijfer nog veel hoger omdat de moorden vaak niet met haat tegenover transgenders worden gelinkt. Daarnaast toont dit cijfer ook niet alle andere vormen van discriminatie en isolement waarmee transgenders worstelen. 'Genderisme' is even reëel als racisme. Je vindt een schrijn voor de slachtoffers van genderisme op www.rememberingourdead.org.

Er zit stilaan beweging in het bovenstaande model, dit dankzij de relatieve successen van het feminisme, de holebi-beweging en het groeiende begrip voor het bestaan van transseksuelen. Toch dragen transgenders nog steeds een zeer negatief stigma met zich mee. Zo worden transseksuele vrouwen vaak gezien als homoseksuele mannen. Hun echte gevoelsexpressie staat te kijk als een imago en een gekozen levenswijze om op te vallen. Daarnaast is transgenderisme en travestie vaak niet zichtbaar, omdat veel van deze mensen als de dood zijn voor negatieve oordelen als ze openlijk een andere genderexpressie tonen. Het gevolg is dat we bijvoorbeeld travestie vaak gelijk schakelen met de shows die we kennen uit films, of als een 'homoperversiteit' die wordt weggestoken. Dit zorgt mee voor de immense innerlijke miserie van diegenen die hun waarachtige genderexpressie verstoppen om toch maar aanvaard te worden.

Omdat ook veel transgenderisten hun gevoelens voor zichzelf houden, zijn er hen weinig rolmodellen bekend. Daarnaast is het bestaan van transgenderisme een recent onderzoeksgebied: de eerste onderzoeken over mensen die een middelpunt zoeken tussen man en vrouw verschijnen pas sinds het begin van de jaren '90.

Dit zorgt dat het voor transgenderisten moeilijk is om te realiseren dat er alternatieven bestaan voor de ervaring dat ze opgesloten zijn in hun mannelijke of vrouwelijke rollen. Omgekeerd zorgt het er ook voor dat de maatschappij de veronderstelde waarachtigheid van mannelijkheid en vrouwelijkheid niet in vraag kan stellen. Zolang er niet meer genuanceerde informatie verschijnt over dit onderwerp, of zicht op mensen die de hokjes man en vrouw doorbreken, kunnen we slechts in het ijle theoretiseren over wat nu precies een man of een vrouw uitmaakt.

Met dank aan Maarten Van Hove, onafhankelijk publicist, voor deze bijlage